

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra)

24 octombrie 2018*

„Trimitere preliminară – Directiva 2014/24/UE – Articolul 57 – Directiva 2014/25/UE – Articolul 80 – Achiziții publice – Procedură – Motive de excludere – Durata maximă a perioadei de excludere – Obligația operatorului economic de a coopera cu autoritatea contractantă pentru a-și demonstra fiabilitatea”

În cauza C-124/17,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Vergabekammer Südbayern (Camera pentru Achiziții Publice din Bavaria de Jos, Germania), prin decizia din 7 martie 2017, primită de Curte la 10 martie 2017, în procedura

Vossloh Laeis GmbH

împotriva

Stadtwerke München GmbH,

CURTEA (Camera a patra),

compusă din domnul T. von Danwitz, președintele Camerei a șaptea, îndeplinind funcția de președinte al Camerei a patra, doamna K. Jürimäe și domnii C. Lycourgos, E. Juhász (raportor) și C. Vajda, judecători,

avocat general: domnul M. Campos Sánchez-Bordona,

grefier: domnul K. Malacek, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 21 februarie 2018,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru Vossloh Laeis GmbH, de K. Fischer și de H.-J. Hellmann, Rechtsanwälte;
- pentru Stadtwerke München GmbH, de H. Kern și de M. Winstel, Rechtsanwälte;
- pentru guvernul german, de T. Henze și de D. Klebs, în calitate de agenți;
- pentru guvernul elen, de M. Tassopoulou, de A. Magrippi, de D. Tsagaraki și de K. Georgiadis, în calitate de agenți;
- pentru guvernul maghiar, de M. Z. Fehér, de G. Koós și de E. Sebestyén, în calitate de agenți;

* Limba de procedură: germana.

- pentru guvernul polonez, de B. Majczyna, în calitate de agent;
- pentru Comisia Europeană, de A. C. Becker și de P. Ondrůšek, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 16 mai 2018,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 80 din Directiva 2014/25/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 februarie 2014 privind achizițiile efectuate de entitățile care își desfășoară activitatea în sectoarele apei, energiei, transporturilor și serviciilor poștale și de abrogare a Directivei 2004/17/CE (JO 2014, L 94, p. 243) coroborat cu articolul 57 alineatele (4), (6) și (7) din Directiva 2014/24/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 februarie 2014 privind achizițiile publice și de abrogare a Directivei 2004/18/CE (JO 2014, L 94, p. 65).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Vossloh Laeis GmbH, pe de o parte, și Stadtwerke München GmbH, pe de altă parte, în legătură cu excluderea sa din sistemul de calificare instituit de această din urmă societate, în cadrul procedurii de atribuire a unor contracte de achiziții publice din domeniul furnizării de elemente de căi ferate.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva 2014/24

- 3 Considerentul (102) al Directivei 2014/24 are următorul cuprins:
„(102) Cu toate acestea, ar trebui să se prevadă posibilitatea ca operatorii economici să adopte măsuri de conformare pentru remedierea consecințelor infracțiunilor penale sau ale abaterilor și prevenirea în mod eficient a repetării acestora. Măsurile respective ar putea consta, în special, în măsuri legate de personal sau de organizare, cum ar fi ruperea legăturilor cu persoanele sau organizațiile implicate în comportamentul ilicit, măsuri adecvate de reorganizare a personalului, implementarea unor sisteme de raportare și de control, crearea unei structuri interne de audit care să monitorizeze respectarea legislației și adoptarea unor norme interne de responsabilizare și de compensare. În cazul în care aceste măsuri oferă garanții suficiente, operatorul economic în cauză nu ar mai trebui să fie exclus doar din aceste motive. Operatorii economici ar trebui să aibă posibilitatea de a solicita examinarea măsurilor de conformare luate în vederea unei posibile admiteri la procedura de achiziții publice. Cu toate acestea, ar trebui să se lase la latitudinea statelor membre să stabilească condițiile procedurale și de fond exacte aplicabile în astfel de cazuri. Acestea ar trebui să aibă, în special, libertatea de a decide dacă permit fiecărei autorități contractante să efectueze evaluările relevante sau dacă doresc să încredințeze această sarcină altor autorități la nivel central sau descentralizat.”

4 Articolul 57 din Directiva 2014/24, intitulat „Motive de excludere”, prevede:

„(1) Autoritățile contractante exclud un operator economic de la participarea la o procedură de achiziții publice în cazul în care au stabilit, prin verificare în conformitate cu articolele 59, 60 și 61, sau au cunoștință în alt mod că operatorul economic respectiv a făcut obiectul unei condamnări pronunțate printr-o hotărâre definitivă, pentru unul dintre următoarele motive:

[...]

(2) Un operator economic este exclus de la participarea la o procedură de achiziție publică în cazul în care autoritatea contractantă are cunoștință de faptul că operatorul economic și-a încălcat obligațiile privind plata impozitelor sau a contribuțiilor la asigurările sociale și în cazul în care acest lucru a fost stabilit printr-o hotărâre judecătorească sau decizie administrativă având caracter definitiv și obligatoriu, în conformitate cu dispozițiile legale ale țării în care acesta este stabilit sau cu cele ale statului membru al autorității contractante.

În plus, autoritățile contractante pot exclude sau li se poate solicita de către statele membre să excludă de la participarea la o procedură de achiziție un operator economic în cazul în care autoritatea contractantă poate demonstra prin orice mijloace adecvate că operatorul economic și-a încălcat obligațiile privind plata impozitelor sau a contribuțiilor la asigurările sociale.

Prezentul alineat nu se mai aplică în cazul în care operatorul economic și-a îndeplinit obligațiile plătind impozitele sau contribuțiile la asigurările sociale datorate sau încheind un aranjament cu caracter obligatoriu în vederea plății acestora, inclusiv, după caz, a eventualelor dobânzi acumulate sau a amenzilor.

[...]

(4) Autoritățile contractante pot exclude sau statele membre le pot solicita acestora să excludă de la participarea la o procedură de achiziție publică orice operator economic aflat în oricare din următoarele situații:

- (a) în cazul în care autoritatea contractantă poate demonstra prin orice mijloc adecvat o încălcare a obligațiilor aplicabile menționate la articolul 18 alineatul (2);
- (b) dacă operatorul economic este în stare de faliment sau în situație de insolvență sau de lichidare, de administrare judiciară, de concordat preventiv, de încetare a activității sau în orice altă situație similară care rezultă în urma unei proceduri de aceeași natură prevăzute de legislația și reglementările naționale;
- (c) dacă autoritatea contractantă poate demonstra prin mijloace adecvate că operatorul economic se face vinovat de o abatere profesională gravă, care pune sub semnul întrebării integritatea sa;
- (d) dacă autoritatea contractantă are suficiente indicii plauzibile pentru a demonstra că operatorul economic a încheiat cu alți operatori economici acorduri care vizează denaturarea concurenței;
- (e) dacă un conflict de interese în sensul articolului 24 nu poate fi remediat efectiv prin alte măsuri mai puțin intruzive;
- (f) în cazul în care o denaturare a concurenței din cauza participării anterioare a operatorilor economici la pregătirea procedurii de achiziții, astfel cum se menționează la articolul 41, nu poate fi remediată prin alte măsuri mai puțin intruzive;

- (g) dacă operatorul economic a dat dovadă de deficiențe semnificative sau persistente la îndeplinirea unei cerințe de fond prevăzute de un contract de achiziții publice anterior, de un contract anterior încheiat cu o entitate contractantă sau de un contract de concesiune anterior care au dus la încetarea anticipată a respectivului contract anterior, daune interese sau alte sancțiuni comparabile;
- (h) în cazul în care operatorul economic s-a făcut grav vinovat de declarații false la furnizarea informațiilor necesare pentru verificarea absenței motivelor de excludere sau a îndeplinirii criteriilor de selecție, nu a divulgat aceste informații sau nu este în măsură să prezinte documentele justificative solicitate în conformitate cu articolul 59 sau
- (i) în cazul în care operatorul economic a încercat să influențeze în mod nepermis procesul decizional al autorității contractante, să obțină informații confidențiale care i-ar putea conferi avantaje necuvenite în cadrul procedurii de achiziții publice sau să furnizeze din neglijență informații false care pot avea o influență semnificativă asupra deciziilor privind excluderea, selecția și atribuirea.

În pofida literei (b) de la primul paragraf, statele membre pot solicita sau pot dispune posibilitatea pentru autoritatea contractantă de a nu exclude un operator economic care se află într-una dintre situațiile menționate la litera respectivă atunci când autoritatea contractantă a stabilit că operatorul economic în cauză va fi capabil să execute contractul, ținând cont de normele naționale aplicabile și de măsurile privind continuarea activității în cazul situațiilor menționate la litera (b).

[...]

(6) Orice operator economic care se află în una dintre situațiile menționate la alineatele (1) și (4) poate furniza dovezi care să arate că măsurile luate de operatorul economic sunt suficiente pentru a demonstra fiabilitatea acestuia, în ciuda existenței unui motiv relevant de excludere. Dacă astfel de dovezi sunt considerate suficiente, operatorul economic în cauză nu este exclus de la procedura de achiziție.

În acest scop, operatorul economic dovedește că a plătit sau s-a angajat să plătească o compensație în ceea ce privește eventualele prejudicii cauzate prin infracțiune sau prin abateri, că a clarificat complet faptele și împrejurările, cooperând activ cu autoritățile însărcinate cu investigația, și că a luat măsuri concrete la nivel tehnic, organizațional și în materie de personal, adecvate pentru a preveni orice noi infracțiuni sau abateri.

Măsurile luate de către operatorii economici sunt evaluate ținând seama de gravitatea și de circumstanțele particulare ale infracțiunii sau ale abaterii. În cazul în care măsurile sunt considerate insuficiente, operatorul economic primește o expunere a motivelor respectivei decizii.

Un operator economic care a fost exclus prin hotărâre definitivă de la participarea la procedurile de achiziții publice sau de atribuire de concesiuni nu are dreptul să facă uz de posibilitatea prevăzută în temeiul prezentului alineat în statele membre în care hotărârea produce efecte în timpul perioadei de excludere care rezultă din respectiva hotărâre.

(7) Prin intermediul unui act legislativ sau administrativ național și cu respectarea dreptului Uniunii, statele membre precizează condițiile de aplicare a prezentului articol. Acestea stabilesc, în special, perioada maximă de excludere dacă operatorul economic nu ia niciun fel de măsuri, astfel cum este prevăzut la alineatul (6), pentru a-și demonstra fiabilitatea. În cazul în care perioada de excludere nu a fost stabilită prin hotărâre definitivă, respectiva perioadă nu trebuie să depășească cinci ani de la data condamnării pronunțate prin hotărârea definitivă, în cazurile menționate la alineatul (1), și trei ani de la data evenimentului relevant, în cazurile prevăzute la alineatul (4).”

Directiva 2014/25

- 5 Articolul 77 din Directiva 2014/25, intitulat „Sisteme de calificare”, prevede:

„(1) Entitățile contractante care doresc acest lucru pot institui și utiliza un sistem de calificare a operatorilor economici.

Entitățile contractante care instituie sau utilizează un sistem de calificare se asigură că operatorii economici pot solicita calificarea în orice moment.

(2) Sistemul menționat la alineatul (1) poate implica diferite etape de calificare.

Entitățile contractante stabilesc norme și criteriile obiective pentru excluderea și selectarea operatorilor economici care solicită calificarea, precum și criteriile și norme obiective pentru utilizarea sistemului de calificare, care să trateze aspecte precum înscrierea în sistem, actualizarea periodică a calificărilor, dacă acestea există, și durata sistemului.

În cazul în care aceste criterii și norme includ specificații tehnice, se aplică dispozițiile articolelor 60-62. Criteriile și normele pot fi actualizate ori de câte ori este nevoie.

[...]”

- 6 Articolul 80 din Directiva 2014/25, intitulat „Utilizarea motivelor de excludere și a criteriilor de selecție prevăzute în Directiva 2014/24/UE”, prevede:

„(1) Normele și criteriile obiective de excludere și selectare a operatorilor economici care solicită calificarea într-un sistem de calificare, precum și normele și criteriile obiective de excludere și selectare a candidaților și ofertanților în cadrul procedurilor deschise, restrânse sau de negociere, al dialogurilor competitive sau al parteneriatelor pentru inovare pot include motivele de excludere enumerate la articolul 57 din Directiva 2014/24/UE, în termenii și condițiile prevăzute la articolul respectiv.

În cazul în care entitatea contractantă este o autoritate contractantă, aceste criterii și norme includ motivele de excludere enumerate la articolul 57 alineatele (1) și (2) din Directiva 2014/24/UE, în termenii și condițiile prevăzute la articolul respectiv.

Dacă statele membre solicită acest lucru, aceste criterii și norme includ, în plus, motivele de excludere enumerate la articolul 57 alineatul (4) din Directiva 2014/24/UE, în termenii și condițiile prevăzute la articolul respectiv.

[...]

(3) În scopul aplicării alineatelor (1) și (2) din prezentul articol, se aplică articolele 59-61 din Directiva 2014/24/UE.”

Dreptul german

- 7 Directiva 2014/24 a fost transpusă în dreptul german prin Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen (Legea împotriva restricțiilor aduse concurenței, denumită în continuare „GWB”).

8 Articolul 124 din GWB prevede:

„(1) Autoritățile contractante pot, cu respectarea principiului proporționalității, să excludă o întreprindere de la participarea la o procedură de achiziții publice în orice moment al acestei proceduri, în cazul în care:

[...]

3. întreprinderea a săvârșit, în cursul activității sale, o abatere gravă dovedită care pune sub semnul întrebării integritatea întreprinderii; articolul 123 alineatul 3 se aplică prin analogie,

4. autoritatea contractantă dispune de elemente suficiente de plauzibile pentru a concluziona că întreprinderea a încheiat acorduri cu alte întreprinderi care au drept scop sau efect împiedicarea, restricționarea sau denaturarea concurenței.

[...]”

9 Articolul 125 din GWB prevede:

„(1) Autoritățile contractante nu pot exclude de la participarea la procedurile de achiziții publice o întreprindere care face obiectul excluderii în temeiul articolului 123 sau al articolului 124, în cazul în care respectiva întreprindere a demonstrat că:

1. a plătit sau s-a angajat să plătească o compensație pentru prejudiciile cauzate prin infracțiune sau prin abatere,

2. a clarificat complet faptele și împrejurările, cooperând activ cu autoritățile însărcinate cu investigația și cu autoritatea contractantă, și

3. a adoptat măsuri concrete la nivel tehnic, organizațional și în materie de personal, adecvate pentru a preveni săvârșirea de noi infracțiuni sau abateri.

[...]”

10 Articolul 126 din GWB are următorul cuprins:

„În cazul în care o întreprindere pentru care există un motiv de excludere nu a adoptat nicio măsură sau nu a adoptat măsuri suficiente de autoreabilitare în sensul articolului 125:

1. în cazul motivului de excludere prevăzut la articolul 123, întreprinderea poate fi exclusă de la participarea la procedurile de achiziții publice pentru o perioadă de maximum cinci ani de la data condamnării pronunțate prin hotărâre definitivă,

2. în cazul motivului de excludere prevăzut la articolul 124, întreprinderea poate fi exclusă de la participarea la procedurile de achiziții publice pentru o perioadă de maximum trei ani de la data evenimentului relevant.”

Litigiul principal și întrebările preliminare

11 Litigiul principal dintre Vossloh Laeis, pe de o parte, și Stadtwerke München, în calitate de autoritate contractantă, pe de altă parte, privește excluderea societății menționate din sistemul de calificare, în sensul articolului 77 din Directiva 2014/25, instituit în cursul anului 2011 de către această autoritate

contractantă în cadrul atribuirii unor contracte de achiziții publice din domeniul furnizării unor elemente de căi ferate. După ce a fost prelungit de mai multe ori, ultima dată la 22 decembrie 2015, acest sistem de calificare a expirat la sfârșitul anului 2016.

- 12 Vossloh Laeis produce elemente de căi ferate, în special șine și alte elemente de construcție din oțel, necesare pentru instalațiile feroviare. În luna martie a anului 2016, Bundeskartellamt (Oficiul Federal al Concurenței, Germania) i-a aplicat o amendă pentru că a participat până în anul 2011 la acorduri care intră sub incidența dreptului în materie de înțelegeri, care priveau macazuri (denumită în continuare „înțelegerea privind căile ferate”), aplicându-i totodată o normă de clemență, pentru a ține seama de cooperarea de care ar fi dat dovadă pentru a ajuta acest oficiu la clarificarea comportamentului său coluziv. Stadtwerke München, care este un organism care este posibil să fi suferit un prejudiciu ca urmare a înțelegerii, a introdus o acțiune civilă în despăgubire împotriva Vossloh Laeis.
- 13 În urma prezentării unei oferte de către Vossloh Laeis în cadrul unei alte proceduri de atribuire, Stadtwerke München a exprimat îndoieli, prin scrisoarea din 15 iunie 2016, cu privire la fiabilitatea acestei întreprinderi ofertante, din cauza participării sale la înțelegerea privind căile ferate. Ca răspuns la această scrisoare, Vossloh Laeis a prezentat, la 16 iunie 2016, „măsurile de autoreabilitare”, de natură organizațională și în materie de personal, pe care le-a adoptat pentru a evita repetarea unor înțelegeri ilicite și a unor procedee concurențiale neloiale. În plus, Vossloh Laeis și-a arătat disponibilitatea de a repara prejudiciul cauzat Stadtwerke München prin comportamentul său ilicit.
- 14 Cu toate acestea, Vossloh Laeis a refuzat să transmită Stadtwerke München decizia Oficiului Federal al Concurenței prin care i se aplica o amendă, a cărei comunicare îi fusese solicitată de către respectiva autoritate contractantă, astfel încât acesta să poată examina și, prin această cooperare, să clarifice încălcarea dreptului privind înțelegerile săvârșită de societatea menționată. În această privință, Vossloh Laeis a arătat că, în opinia sa, o colaborare cu Oficiul Federal al Concurenței era suficientă în vederea unei autoreabilități.
- 15 Întrucât a considerat că explicațiile furnizate de Vossloh Laeis nu demonstau că această întreprindere a adoptat măsuri suficiente în sensul articolului 125 din GWB, Stadtwerke München a informat-o, la 4 noiembrie 2016, că era definitiv exclusă, cu efect imediat, din procedura de calificare în cauză, în conformitate cu articolul 124 alineatul 1 punctele 3 și 4 din GWB.
- 16 Vossloh Laeis a introdus, la 17 noiembrie 2016, o acțiune împotriva deciziei prin care s-a pronunțat această excludere în fața Vergabekammer Südbayern (Camera pentru Achiziții Publice din Bavaria de Jos, Germania). Aceasta consideră că autoritatea contractantă a interpretat în mod eronat articolul 125 alineatul 1 punctele 1 și 2 din GWB și că a motivat insuficient decizia respectivă, având în vedere faptul că articolul 57 alineatul (6) din Directiva 2014/24 nu ar prevedea decât o colaborare cu autoritățile însărcinate cu investigația, iar nu și cu autoritatea contractantă. În plus, potrivit articolului 126 punctul 2 din GWB, excluderea de la procedura de atribuire a contractelor de achiziții publice ar fi posibilă numai în termen de trei ani de la data faptelor care constituie un motiv de excludere. Or, în speță, aceste fapte ar fi avut loc cu mai mult de trei ani înainte de respectiva excludere.
- 17 În aceste condiții, Vergabekammer Südbayern (Camera pentru Achiziții Publice din Bavaria de Jos) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) O dispoziție a unui stat membru care impune unui operator economic, pentru a obține autoreabilitatea, să clarifice complet faptele și împrejurările legate de infracțiune sau de abatere și de prejudiciul astfel cauzat, printr-o cooperare activă nu numai cu autoritățile însărcinate cu investigația, ci și cu autoritatea contractantă, este compatibilă cu prevederile articolului 80 din Directiva 2014/25 coroborat cu articolul 57 alineatul (6) al doilea paragraf din Directiva 2014/24?

- 2) În cazul unui răspuns negativ la prima întrebare: articolul 57 alineatul (6) al doilea paragraf din Directiva 2014/24 trebuie interpretat, în acest context, în sensul că, pentru ca respectivul operator economic să obțină autoreabilitarea, acesta are, în orice caz, obligația să informeze autoritatea contractantă cu privire la situația de fapt pentru ca aceasta să poată aprecia dacă măsurile de autoreabilitare luate (tehnice, organizaționale și în materie de personal, precum și cele privind repararea prejudiciilor cauzate) sunt adecvate și suficiente?
- 3) În ceea ce privește motivele de excludere facultative prevăzute la articolul 57 alineatul (4) din Directiva 2014/24, perioada maximă de excludere sau termenul pentru excludere este, potrivit articolului 57 alineatul (7) din Directiva 2014/24, de trei ani de la data la care a avut loc evenimentul relevant. Producerea «evenimentului relevant» coincide cu apariția motivului de excludere menționat la articolul 57 alineatul (4) din Directiva 2014/24 sau momentul determinant este cel în care autoritatea contractantă dispune de informații sigure și solide cu privire la existența motivului de excludere?
- 4) În consecință, în cazul motivului de excludere prevăzut la articolul 57 alineatul (4) litera (d) din Directiva 2014/24, când un operator economic participă la o înțelegere, evenimentul în sensul articolului 57 alineatul (7) din Directiva 2014/24 este reprezentat de încetarea participării la înțelegere sau de momentul în care autoritatea contractantă dispune de informații sigure și solide cu privire la participarea la înțelegere?”

Cu privire la prima și la a doua întrebare

- 18 Prin intermediul primei și al celei de a doua întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 80 din Directiva 2014/25 coroborat cu articolul 57 alineatul (6) din Directiva 2014/24 trebuie interpretat în sensul că se opune unei dispoziții de drept național care impune unui operator economic care dorește să își demonstreze fiabilitatea în ciuda existenței unui motiv de excludere relevant să clarifice pe deplin faptele și împrejurările care au legătură cu infracțiunea sau cu abaterea, cooperând în mod activ nu numai cu autoritatea însărcinată cu investigația, ci și cu autoritatea contractantă, pentru a face dovada restabilirii fiabilității sale.
- 19 Articolul 57 din Directiva 2014/24, la care face trimitere articolul 80 din Directiva 2014/25, impune sau dă posibilitatea autorității contractante să excludă un operator economic de la participarea la o procedură de achiziții publice în cazul existenței unuia dintre motivele de excludere enumerate la alineatele (1), (2) și (4) ale acestui articol.
- 20 În conformitate cu modul de redactare a alineatului (6) al doilea paragraf al articolului 57 din Directiva 2014/24, operatorul economic care dorește să își demonstreze fiabilitatea în ciuda existenței unui motiv relevant de excludere prevăzut la alineatele (1) și (4) ale acestui articol dovedește că a plătit sau s-a angajat să plătească o compensație în ceea ce privește eventualele prejudicii cauzate prin infracțiune sau prin abatere, că a clarificat complet faptele și împrejurările, cooperând activ cu autoritățile însărcinate cu investigația, și că a luat măsuri concrete la nivel tehnic, organizațional și în materie de personal, adecvate pentru a preveni orice noi infracțiuni sau abateri.
- 21 În ceea ce privește contextul în care se înscrie această dispoziție, este necesar să se arate, în primul rând, că, potrivit articolului 57 alineatul (6) primul paragraf din Directiva 2014/24, în cazul în care dovezile furnizate de către operatorul economic sunt considerate suficiente din perspectiva normelor dreptului național pertinente în acest scop, acesta nu este exclus de la procedura de achiziție. În schimb, potrivit articolului 57 alineatul (6) al treilea paragraf din directiva menționată, în cazul în care măsurile adoptate sunt considerate insuficiente, operatorul economic primește o expunere a motivelor respectivei decizii.

- 22 În al doilea rând, din considerentul (102) al Directivei 2014/24 reiese că, în cazul în care operatorul economic a adoptat măsuri de conformare pentru remedierea consecințelor infracțiunilor penale sau ale abaterilor și prevenirea în mod eficient a repetării acestora, oferind garanții suficiente, acest operator nu ar mai trebui să fie exclus doar din acest motiv. Potrivit acestui considerent, operatorii economici ar trebui să aibă posibilitatea de a solicita examinarea măsurilor de conformare luate în vederea unei posibile admiteri la procedura de achiziții publice. În plus, în considerentul respectiv se mai precizează că se lasă la latitudinea statelor membre să stabilească condițiile procedurale și de fond exacte aplicabile în astfel de cazuri și că acestea ar trebui să aibă în special libertatea de a decide dacă permit fiecărei autorități contractante să efectueze evaluările relevante sau dacă doresc să încredințeze această sarcină altor autorități la nivel central sau descentralizat.
- 23 Dovada că măsurile prevăzute la articolul 57 alineatul (6) al doilea paragraf din Directiva 2014/24 au fost adoptate, printre care figurează în special colaborarea cu autoritățile însărcinate cu investigația, trebuie, așadar, adusă, în funcție de reglementarea națională, în cadrul raportului cu aceeași autoritate contractantă care decide excluderea în temeiul articolului 57 din această directivă. Astfel, în cazul în care statele membre permit autorității contractante să efectueze evaluările relevante, acestea din urmă îi revine sarcina de a aprecia nu numai dacă există un motiv de excludere a unui operator economic, ci și dacă, după caz, acest operator economic și-a restabilit în mod efectiv fiabilitatea.
- 24 Pentru a verifica existența unor motive de excludere, autoritățile contractante pot, în anumite împrejurări, să fie determinate să efectueze investigații și verificări. Astfel, în temeiul articolului 57 alineatul (4) litera (a) din Directiva 2014/24, autoritatea contractantă poate demonstra „prin orice mijloc adecvat” o încălcare a obligațiilor aplicabile în domeniile dreptului mediului, social și al muncii prevăzute de dreptul Uniunii, de dreptul național, de convențiile colective sau de dispozițiile internaționale în materie de dreptul mediului, social și al muncii. De asemenea, potrivit articolului 57 alineatul (4) litera (c) din Directiva 2014/24, autoritatea contractantă poate demonstra „prin mijloace adecvate” că operatorul economic se face vinovat de o abatere profesională gravă, care pune sub semnul întrebării integritatea sa. Efectuarea unei verificări de către autoritatea contractantă poate fi de asemenea necesară, de exemplu, pentru a constata existența unuia dintre cazurile de excludere care figurează la articolul 57 alineatul (4) literele (g) și (i) din această directivă.
- 25 În aceste condiții, în situații precum cea în discuție în litigiul principal, în care există o procedură specifică reglementată de dreptul Uniunii sau de dreptul național pentru a cerceta anumite încălcări și în care organisme specifice sunt însărcinate cu efectuarea de investigații în această privință, în cadrul aprecierii probelor furnizate, autoritatea contractantă trebuie să se întemeieze, în principiu, pe rezultatul unei astfel de proceduri.
- 26 În acest context, este important să se țină seama de funcțiile respective ale autorităților contractante, pe de o parte, și ale autorităților însărcinate cu o investigație, pe de altă parte. În timp ce acestea din urmă au misiunea de a stabili răspunderea anumitor actori în săvârșirea unei încălcări a unei norme de drept, stabilind cu imparțialitate realitatea faptelor care pot constitui o asemenea încălcare, precum și de a reprimă comportamentul culpabil anterior al acestor actori, autoritățile contractante trebuie să aprecieze riscurile care ar putea decurge din atribuirea unui contract unui ofertant a cărui integritate sau fiabilitate este îndoielnică.
- 27 Rezultă, astfel cum a observat Comisia Europeană, că clarificarea faptelor și a împrejurărilor de către autoritățile însărcinate cu investigația în sensul articolului 57 alineatul (6) din Directiva 2014/24 nu vizează aceeași finalitate precum cea urmărită prin examinarea fiabilității operatorului economic care a adoptat măsuri prevăzute de această dispoziție și care trebuie să furnizeze autorității contractante elementele de probă care să permită să ateste caracterul suficient al acestora în vederea admiterii sale la procedura de achiziții. Astfel, în măsura în care funcțiile respective ale autorității contractante și ale autorităților însărcinate cu investigația impun – și în aceste limite –, operatorul economic care dorește

să își demonstreze fiabilitatea în ciuda existenței unui motiv de excludere relevant trebuie să coopereze în mod efectiv cu autoritățile cărora le-au fost încredințate funcțiile respective, fie că este vorba despre autoritatea contractantă sau despre autoritatea însărcinată cu o investigație.

- 28 Această cooperare cu autoritatea contractantă trebuie să se limiteze însă la măsuri care sunt strict necesare scopului urmărit prin examinarea fiabilității operatorului economic menționat la articolul 57 alineatul (6) din Directiva 2014/24.
- 29 Mai precis, într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal, ofertantul trebuie în special să dovedească că a clarificat complet faptele și împrejurările înțelegerii la care a participat, cooperând în mod activ cu autoritatea de concurență însărcinată să investigheze astfel de fapte.
- 30 În această privință, este necesar să se arate că autoritatea contractantă trebuie să fie în măsură să solicite unui operator economic care a fost recunoscut responsabil pentru o încălcare a dreptului concurenței să furnizeze decizia autorității de concurență care îl privește. Împrejurarea că transmiterea unui astfel de document ar putea facilita deschiderea unei acțiuni în răspundere civilă de către autoritatea contractantă împotriva respectivului operator economic nu este de natură să repună în discuție această constatare. Astfel, trebuie amintit că printre măsurile pe care trebuie să le adopte un operator economic pentru a-și demonstra fiabilitatea figurează furnizarea dovezii că a plătit sau s-a angajat să plătească o compensație în ceea ce privește orice prejudiciu cauzat prin infracțiune sau prin abaterea pe care a săvârșit-o.
- 31 În plus, trebuie să se arate că, în principiu, transmiterea către autoritatea contractantă a deciziei prin care se constată încălcarea normelor de concurență săvârșită de ofertant, dar prin care acestuia i se aplică o normă de clemență pentru motivul că a cooperat cu autoritatea de concurență, ar trebui să fie suficientă pentru a dovedi autorității contractante că operatorul economic respectiv a clarificat complet faptele și împrejurările, cooperând cu această autoritate, aspect care trebuie însă verificat de instanța de trimitere.
- 32 Pe de altă parte, în măsura în care autoritatea contractantă poate de asemenea să solicite operatorului economic să furnizeze dovezi pentru măsurile pe care le-a adoptat și care sunt de natură să împiedice repetarea încălcărilor constatate, trebuie să se arate că autoritatea contractantă poate impune ca operatorul economic respectiv să furnizeze elemente de natură factuală care să permită să se demonstreze că măsurile de care se prevalează sunt în mod efectiv adecvate pentru a evita repetarea comportamentului imputat, ținând seama de împrejurările specifice în care au fost săvârșite respectivele încălcări. Împrejurarea că elementele de probă care trebuie furnizate în această privință de operatorul economic au fost deja solicitate de autoritatea de concurență în cursul investigației sale nu justifică, în sine, ca acesta din urmă să fie scutit de obligația de a furniza autorității contractante respectivele elemente, cu excepția cazului în care faptele sau împrejurările pentru care se solicită astfel dovada rezultă deja suficient de clar din alte documente furnizate de operatorul economic și în special din decizia prin care se constată încălcarea normelor de concurență.
- 33 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la prima și la a doua întrebare că articolul 80 din Directiva 2014/25 coroborat cu articolul 57 alineatul (6) din Directiva 2014/24 trebuie interpretat în sensul că nu se opune unei dispoziții din dreptul național care impune unui operator economic care dorește să își demonstreze fiabilitatea în ciuda existenței unui motiv de excludere relevant să clarifice pe deplin faptele și împrejurările care au legătură cu infracțiunea sau cu abaterea săvârșită, cooperând în mod activ nu numai cu autoritatea însărcinată cu investigația, ci și cu autoritatea contractantă, în cadrul rolului propriu al acesteia din urmă, pentru a aduce dovada restabilirii fiabilității sale, cu condiția ca această cooperare să fie limitată la măsurile strict necesare acestei examinări.

Cu privire la a treia și la a patra întrebare

- 34 Prin intermediul celei de a treia și al celei de a patra întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 57 alineatul (7) din Directiva 2014/24 trebuie interpretat în sensul că, atunci când un operator economic are un comportament care intră sub incidența cauzei de excludere menționate la articolul 57 alineatul (4) litera (d) din această directivă, care a fost sancționat de o autoritate competentă, durata maximă de excludere trebuie calculată de la data deciziei autorității respective.
- 35 Potrivit indicațiilor care figurează în cererea de decizie preliminară, Oficiul Federal al Concurenței a aplicat Laeis Vossloh o sancțiune pentru participarea sa, până în anul 2011, la acorduri care vizează denaturarea concurenței în cadrul înțelegerii privind căile ferate. Această întreprindere susține că „evenimentul relevant” în sensul articolului 57 alineatul (7) din directiva menționată, de la care se calculează perioada maximă de excludere, este constituit de sfârșitul participării la înțelegere. Instanța de trimitere arată că expunerea de motive din GWB privind articolul 126 din această lege, care transpune respectivul articol 57 alineatul (7), ar putea confirma teza potrivit căreia acel eveniment este constituit de decizia autorității competente în materie de concurență.
- 36 Mai întâi, potrivit articolului 57 alineatul (7) din Directiva 2014/24, statele membre stabilesc perioada maximă de excludere dacă operatorul economic nu ia niciuna dintre măsurile prevăzute la articolul 57 alineatul (6) din această directivă pentru a-și demonstra fiabilitatea, iar, în cazul în care perioada de excludere nu a fost stabilită prin hotărâre definitivă, această durată nu trebuie să depășească trei ani de la data evenimentului relevant, în cazurile prevăzute la articolul 57 alineatul (4) din directiva menționată.
- 37 Deși alineatul (7) al articolului 57 din Directiva 2014/24 nu aduce mai multe precizări cu privire la natura „evenimentului relevant” și în special la momentul la care acesta se produce, trebuie să se arate că această dispoziție prevede, pentru motivele de excludere obligatorii menționate la alineatul (1) al acestui articol și în cazul în care perioada de excludere nu a fost stabilită prin hotărâre definitivă, că perioada de cinci ani trebuie calculată de la data condamnării pronunțate prin hotărârea definitivă, fără a ține seama de data la care s-au produs faptele care au dat naștere acestei condamnări. Astfel, pentru aceste cauze de excludere, această durată se calculează începând cu o dată care intervine, în anumite cazuri, mult după săvârșirea faptelor materiale constitutive ale încălcării.
- 38 În speță, comportamentul care intră sub incidența motivului de excludere relevant a fost sancționat printr-o decizie a autorității competente, pronunțată în cadrul unei proceduri reglementate de dreptul Uniunii sau de dreptul național și prin care se urmărește constatarea unui comportament ilicit în raport cu o normă de drept. În această situație, din motive de coerență cu calculul termenului prevăzut pentru cauzele de excludere obligatorii, dar și de previzibilitate și de securitate juridică, este necesar să se considere că durata de trei ani prevăzută la articolul 57 alineatul (7) din Directiva 2014/24 se calculează de la data acestei decizii.
- 39 Această soluție pare cu atât mai justificată cu cât, astfel cum a subliniat avocatul general la punctele 83-85 din concluzii, existența unor comportamente care restrâng concurența nu poate fi considerată dovedită decât după adoptarea unei astfel de decizii, care califică din punct de vedere juridic faptele materiale în acest sens.
- 40 Pe de altă parte, astfel cum a subliniat Comisia, operatorul economic interesat își menține, în această perioadă, posibilitatea de a adopta măsurile prevăzute la articolul 57 alineatul (6) din Directiva 2014/24 în scopul de a-și demonstra fiabilitatea, chiar dacă dorește totuși să participe la o procedură de atribuire a unui contract de achiziții publice.

- 41 În consecință, perioada de excludere trebuie calculată începând nu de la participarea la încălcare, ci de la data la care comportamentul a făcut obiectul unei constatări a încălcării de către autoritatea competentă.
- 42 Rezultă că trebuie să se răspundă la a treia și la a patra întrebare că articolul 57 alineatul (7) din Directiva 2014/24 trebuie interpretat în sensul că, atunci când un operator economic a avut un comportament care intră sub incidența cauzei de excludere prevăzute la articolul 57 alineatul (4) litera (d) din această directivă, care a fost sancționat de o autoritate competentă, durata maximă de excludere se calculează de la data deciziei autorității respective.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 43 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară:

- 1) **Articolul 80 din Directiva 2014/25/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 februarie 2014 privind achizițiile efectuate de entitățile care își desfășoară activitatea în sectoarele apei, energiei, transporturilor și serviciilor poștale și de abrogare a Directivei 2004/17/CE coroborat cu articolul 57 alineatul (6) din Directiva 2014/24/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 februarie 2014 privind achizițiile publice și de abrogare a Directivei 2004/18/CE trebuie interpretat în sensul că nu se opune unei dispoziții din dreptul național care impune unui operator economic care dorește să își demonstreze fiabilitatea în ciuda existenței unui motiv de excludere relevant să clarifice pe deplin faptele și împrejurările care au legătură cu infracțiunea sau cu abaterea săvârșită, cooperând în mod activ nu numai cu autoritatea însărcinată cu investigația, ci și cu autoritatea contractantă, în cadrul rolului propriu al acesteia din urmă, pentru a aduce dovada restabilirii fiabilității sale, cu condiția ca această cooperare să fie limitată la măsurile strict necesare acestei examinări.**
- 2) **Articolul 57 alineatul (7) din Directiva 2014/24 trebuie interpretat în sensul că, atunci când un operator economic a avut un comportament care intră sub incidența cauzei de excludere prevăzute la articolul 57 alineatul (4) litera (d) din această directivă, care a fost sancționat de o autoritate competentă, durata maximă de excludere se calculează de la data deciziei autorității respective.**

Semnături